УДК 332.142 (477)

Т.О. Бутенко

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано динаміку територіальної структури доходів населення України. Визначено, що територіальна структура – це упорядкована сукупність територіальних елементів різних типів, таких як, міста, райони, центри, вузли, регіони тощо), які мають певну взаємну розташованість у просторі та взаємодіють між собою. На цій основі доходи населення взято за регіональними складовими.

Обґрунтовано, що територіальна структура наявних доходів населення України протягом 2002-2019 рр. не зазнала суттєвих змін, крім 2014 р., коли відбулася втрата державного контролю з боку України над АР Крим та окремими районами Донецької та Луганської областей. Доведено, що завдяки перерозподілу коштів між регіонами розбіжності між ними за доходами населення дещо згладжені, проте все одно вони достатньо суттєві, щоб говорити про неефективність механізму перерозподілу. Описано основні чинники диференціації територіальної структури наявних доходів населення України.

Ключові слова: регіон, міжрегіональні розбіжності, територіальна структура, наявні доходи населення

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями. Нерівномірності в розміщенні виробництва і розселення населення, відмінності в природно-ресурсному потенціалі українських регіонів визначають різні можливості їх адаптації до сучасних умов господарювання. В кризових ситуаціях стихійність цих процесів призводить до стрімкого наростання міжрегіональних протиріч, що виражається у зростанні числа регіонів, які за основними економічними показниками суттєво відстають від середніх по країні. Суттєва територіальна асиметрія виробничої діяльності ставить в залежність тенденції економічного та соціального розвитку від відносно малочисельної групи регіонів, в межах яких зосереджено центри отримання найбільших доходів. Це, в свою чергу, підвищує ризик кризових явищ в усій державі у випадку погіршення ситуації у вказаних територіях. Отже, дослідження, оцінка та пошук на цій основі дієвих способів скорочення міжрегіональних економічних розбіжностей є актуальною проблемою економічної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення проблеми. Розв'язанню проблем формування, оцінки та подолання міжрегіональних розбіжностей приділяється величезна увага у роботах закордонних вчених. Останні події, пов'язані із територіальними змінами

європейського простору відновили увагу міжнародних організацій до дослідження територіальних відмінностей.

Так, одна з останніх робіт [1] Філіпа Мак-Канна присвячена дослідженню природи та рівнів міжрегіональних нерівномірностей всередині країни на основі даних для Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Тут оцінка розбіжностей проводиться на основі розрахунку та порівняння різних статистик для показника подушового валового регіонального продукту.

Дослідники з Організації з безпеки та співробітництва у Європі (ОБСЄ) також приділяють багато уваги проблемам міжрегіональних диспропорцій. Наприклад, в роботі [2] виявлені значні регіональні відмінності у продуктивності порівняно з іншими країнами-членами ОБСЄ, що обмежує сукупну продуктивність, а також сприяє наростанню міжрегіональних відмінностей у рівнях життя. Для подолання відсталості окремих регіонів, дослідники пропонують збільшувати інвестиції у транспортну інфраструктуру, що сполучує центр та периферію, а також покращувати локальне бізнес-середовище шляхом спрямування державних витрат на місцеві інноваційні проекти, підтримувати місцеві інвестиційні ініціативи та сприяти регіональному розвитку професійних навичок.

Дослідники з Міжнародного Валютного Фонду (МВФ) у документі [3] представили нові стилізовані факти про

регіональні нерівності в країнах-членах ОБСЄ. Тут встановлено, що диференціація ВВП на душу населення між регіонами є значною (навіть після приведення до співставних цін), стійкою та зростає з часом. Також в роботі з'ясовано, що зростаюча нерівність доходів у країні пов'язана як зі зростанням нерівності доходів всередині регіонів, так і зі зростанням нерівностей між регіонами. Збільшення міжрегіональних нерівномірностей пов'язано із зниженням стимулів щодо міжрегіонального руху робочої сили. На цій основі в роботі [6] визначено концепцію регіональної політики, спрямованої на подолання розбіжностей. Основними положеннями такої політики встановлено ідентифікацію ключових детермінант та вибір стратегії – «локально-адресної» чи «просторово-нейтральної (сліпої)». Також у вказаній роботі наголошено, що типова фіскальна політика перерозподілу не долає міжрегіональні нерівності. Тож, просторово орієнтований фіскальний перерозподіл працює більш ефективно, коли домогосподарства з низьким рівнем доходу зосереджені у відстаючих регіонах та стикаються з перешкодами їх руху, а існуючі методи перевірки ступеня потреби у коштах для існування стикаються із нецільовим їх використанням та низьким рівнем покриття.

Дослідженням міжрегіональних диспропорцій в Україні присвячено роботи Шульц С.Л., Луцків О.М. Шинкарук Л.В., Бевз І.А., Голікової Т.В., Тофанюк О.В., Бузько І.Р., Зеленко О.О.

В останніх роботах вказаних авторів [4-8] досліджується сучасна ситуація щодо нерівностей у економічних показниках між регіонами України та наголошується на таких проблемах:

- відсутність пояснень причин дезінтеграції економічного простору та ефективної співпраці між регіонами України;
- неефективність державного управління, що проявляється у незрозумілому механізмі фінансового перерозподілу;
- збереження тенденцій до посилення міжрегіональних відмінностей, пов'язаних із структурними диспропорціями та дисбалансами;

- зниження здатності до місцевого розвитку через підсилення регіональної диференціації;

- наростання різних форм просторових суперечностей, викликаних економічною регіоналізацією.

Мета статті. Основною метою дослідження є визначення основних чинників міжрегіональних розбіжностей у територіальній структурі доходів населення на основі їх статистичного аналізу. Для досягнення поставленої мети необхідно визначити територіальну структуру доходів населення, проаналізувати її динаміку та на цій основі ідентифікувати причини міжрегіональних розбіжностей цього показника.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, необхідно визначити об'єкт даного дослідження, яким обрано територіальну структуру доходів населення України. Під територіальною структурою зазвичай розуміють упорядковану сукупність територіальних елементів різних типів, таких як, міста, райони, центри, вузли, регіони тощо), які мають певну взаємну розташованість у просторі та взаємодіють між собою. Тобто по суті – це певна характеристика економічної системи. Конструктивні підвалини системного підходу зумовлюють розгляд певної частини цілого з урахуванням взаємозв'язків та середовища. В контексті даного дослідження в якості частини представляється регіони, а цілим – країна як багаторегіональна система. Отже, для оцінки територіальної структури досліджуваній показник розкладається на регіональні складові.

В якості показника для оцінки міжрегіональних розбіжностей обрано наявні доходи населення. Наявні доходи оцінюють максимальний обсяг грошових коштів, призначених для використання домашніми господарства на придбання товарів та оплату послуг. До джерел таких доходів включено оплату праці, прибуток та змішаний дохід, доходи від власності, соціальні допомоги та інші поточні трансферти у грошовій формі за вирахуванням сплачених податків та інших обов'язкових платежів.

Вибір саме цього показника для оцінки міжрегіональних розбіжностей зумовлено такими причинами.

По-перше, за своєю сутністю доходи населення спрямовуються на підтримку фізичного, морального, економічного та інтелектуального станів людини й на задоволення її потреб, а отже показник відповідає головній цілі існування економічної системи – підвищення добробуту людини.

По-друге, за цим показником автором зібрано статистичну базу за значний проміжок часу (2002-2019 рр.), що дозволяє очікувати досить показові оцінки для наукового обґрунтування висновків.

По-третє, одним з методів оцінки міжрегіональних розбіжностей визнано індекс добробуту який розраховується як подушовий регіональний наявний дохід, що також зумовлює достовірність отриманих результатів.

Проте, під час аналізу слід пам'ятати про такі особливості та обмеження цього показника:

- наявний дохід – це номінальний показник, тобто він враховує ціновий компонент;

- територіальна структура наявних доходів враховує розміри території відповідних областей та кількість населення;

- наявний дохід, як видно з його визначення, формується в тому числі на основі підрахунку державних грошових допоміг. Тож він знаходиться під впливом державної політики міжрегіонального перерозподілу доходів, яка діє всередині держави через податкову та систему трансфертів. А оскільки ця система призвана пом'якшувати міжрегіональні розбіжності, то показник відбиває і результативність таких заходів;

- показник не оцінює такі елементи економічної системи, як інвестиційну активність, корпоративний сектор економіки тощо.

Отже, аналіз міжрегіональних розбіжностей у доходах населення в даній роботі проведено на основі даних, наведених в табл. 1, за результатами якого спостерігається таке.

Загальна динаміка територіальної структури доходів населення України протягом досліджуваного періоду залишається майже незмінною. Так, найбільша частка доходів населення сконцентрована у м. Києві – у 2019 році

вона склала 17,2%, а середнє значення за період з 2002 по 2019 рр. відповідає 15% від загальноукраїнського рівня.

Серед областей України лідируючою за часткою доходів від загальнонаціонального рівня є Дніпропетровська область, адже на неї припадає у 2019 р. більше 9% доходів усього населення України. Далі за часткою в територіальній структурі доходів населення знаходяться Харківська, Львівська та Одеська області, в кожній з яких зосереджено близько 6%. Київська, Запорізька, Вінницька та Полтавська області акумулюють від 3 до 5% загальнонаціонального доходу. Населення усіх інших областей України, за виключенням Донецької та Луганської, отримують по приблизно 2% від загальнонаціонального рівня.

Окремо слід зупинитися на Донецькій та Луганській областях, адже тут відбулися суттєві зміни у обсягах доходах населення. Як відомо, у 2014 році українська держава стикнулася з низкою викликів, серед яких політична та економічна кризи, військовий конфлікт на Сході країни, анексія Криму Російською Федерацією. Відбулася втрата державного контролю з боку України над АР Крим та окремими районами Донецької та Луганської областей. В результаті з 2014 р. відбулося зниження частки доходу, що припадає на ці області. Так, частка Донецької області знизилася з 11,1% у 2013 р. до 5,7% у 2019 році, тобто майже у 2 рази. Такий же стрімкий спад спостерігається в у Луганській області – з 4,7% у 2013 році до 1,8% у 2019 році. Проте не зважаючи на такі деструктивні тенденції, за досліджуваний період Донецька область все ще залишається лідером за середнім рівнем частки за весь досліджуваний період з 2002 по 2019 рр.

Узагальнене графічне зображення структури доходів наведено на рис. 1.

Отже, незважаючи на політику державного перерозподілу доходів, територіальна їх структура в Україні характеризується значною нерівномірністю. Незмінність загальних тенденцій в динаміці структури свідчить про незмінність впливу чинників її формування серед яких у попередніх дослідженнях автора цієї роботи вже встановлено такі.

Табл. 1 Динаміка територіальної структури наявних доходів населення України за 2002-2019 рр., у % до загальноукраїнського рівня (розраховано автором на основі даних [9])

Регіони України	Роки																	
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
АР Крим	3,5	3,7	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,5	3,7	...	...	...	...	...	...
Чернівецька	1,3	1,5	1,6	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,4	1,5	1,4	1,5	1,5	1,6	1,6	1,6	1,6	1,5
Тернопільська	1,7	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	1,7	1,9	1,9	1,9	1,9	1,8
Волинська	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	1,7	1,7	1,8	1,7	1,7	1,7	1,8	1,9	2,0	2,0	1,9	1,9
Кіровоградська	2,0	2,1	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,9	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9
Закарпатська	1,8	2,1	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9	1,8	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1
Херсонська	2,0	2,0	2,0	2,1	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1
Чернігівська	2,4	2,4	2,4	2,4	2,3	2,3	2,2	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1
Рівненська	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,2	2,3	2,3	2,3	2,3	2,2
Сумська	2,4	2,6	2,4	2,5	2,5	2,5	2,5	2,4	2,3	2,3	2,3	2,2	2,3	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Черкаська	2,4	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,4	2,4	2,3	2,3	2,4	2,5	2,5	2,6	2,5	2,5
Миколаївська	2,5	2,6	2,5	2,5	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,4	2,3	2,3	2,4	2,5	2,6	2,6	2,6	2,5
Житомирська	2,5	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,4	2,4	2,4	2,4	2,3	2,4	2,6	2,6	2,6	2,6	2,7
Івано-Франківська	2,3	2,5	2,5	2,5	2,5	2,4	2,5	2,4	2,4	2,5	2,4	2,4	2,4	2,7	2,8	2,8	2,7	2,7
Хмельницька	2,7	2,7	2,6	2,7	2,6	2,6	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,6	2,8	2,8	2,8	2,6	2,6
Луганська	4,7	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	5,0	4,9	4,8	4,8	4,7	4,7	3,8	2,5	1,9	1,8	1,9	1,8
Полтавська	3,5	3,5	3,5	3,5	3,4	3,4	3,3	3,4	3,2	3,1	3,1	3,1	3,3	3,4	3,4	3,4	3,5	3,5
Вінницька	3,4	3,4	3,3	3,3	3,3	3,2	3,1	3,0	3,1	3,2	3,1	3,1	3,3	3,5	3,5	3,6	3,5	3,5
Київська	4,0	3,9	3,7	3,7	3,8	3,8	3,9	3,9	4,0	3,9	4,0	3,9	4,3	4,3	4,4	4,4	4,7	4,7
Запорізька	4,3	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,3	4,3	4,3	4,2	4,2	4,6	4,7	4,8	4,7	4,5	4,5
Одеська	4,3	4,7	4,8	4,8	4,6	4,5	4,4	4,5	4,6	4,6	4,6	5,0	5,0	5,7	5,9	6,0	6,1	6,1
Львівська	5,1	5,4	5,4	5,4	5,2	5,2	5,1	5,1	5,0	4,9	4,9	4,8	5,2	5,5	5,7	5,7	5,8	5,8
Харківська	6,0	6,1	6,1	6,0	6,1	6,1	6,2	6,1	6,0	6,1	5,9	5,9	6,2	6,4	6,5	6,5	6,1	6,2
Донецька	10,5	10,6	11,0	11,0	11,2	11,3	11,6	11,5	11,2	11,1	11,2	11,1	9,8	6,7	5,6	5,3	5,7	5,7
Дніпропетровська	7,9	8,0	8,1	8,1	8,2	8,3	8,3	8,3	8,2	8,2	8,3	8,2	9,1	9,4	9,1	9,2	9,7	9,8
м.Київ	7,9	9,0	9,5	9,6	10,1	10,6	10,8	11,5	12,2	12,1	13,0	13,1	15,7	16,3	17,0	17,2	17,1	17,2
м.Севастополь	0,6	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	0,8

Рис. 1 Зміни територіальної структури наявних доходів населення України, %
(розраховано автором)

Найбільша концентрація доходів спостерігається у м. Київ. Тобто спостерігаємо значний відрив у рівнях доходів центру та периферії.

Якщо ж виключити з аналізу м. Київ, то найбільша частка наявних доходів сконцентрована у регіонах України, що характеризуються спеціалізацією в важкій промисловості (металургійна та добувна промисловості). Така ситуація пов'язана із кращими початковими умовами, адже у 1990-ті роки у областях із спеціалізацією на машинобудуванні, галузях ВПК, легкій та харчовій галузях промисловості економічний спад був сильнішим і доходи населення скорочувалися високими темпами. У областях зі спеціалізацією на галузях паливно-енергетичного комплексу і металургії доходи скорочувалися більш повільними темпами, як через менш виражений промисловий занепад, так і у зв'язку з більш регулярними виплатами заробітної плати у експорт-орієнтованих підприємствах. В основному завдяки перерозподілу коштів між регіонами

розбіжності між ними за доходами населення не такі величезні, як очікується за іншими економічними показниками, проте все одно вони достатньо суттєві, щоб говорити про ефективність механізму перерозподілу.

Міжрегіональні диференціації у доходах населення України, що виражаються у диспропорціях територіальної їх структури, залежать від багатьох чинників, які можна розділити за природою їх формування на дві групи. По-перше, це персональні чинники, що виражаються у розбіжностях у індивідуальних доходах, залежних від особистостей конкретної людини. По-друге – це територіальні чинники, які полягають у особливостях соціальних та економічних процесів, що відбуваються в межах певної території.

Персональні чинники зазвичай пов'язані із суб'єктивною оцінкою власного доходу самими жителями на основі стандартів споживання, прийнятих на різних територіях. Наприклад, дохід, який

здається достатнім для сільського населення, міський мешканець мегаполісу може сприймати як крайню бідність. Отже, персональні чинники залежать від сформованих на певній території можливостей, в той же час вони самі генерують територіальні чинники.

Територіальні чинники ж розбіжностей можна об'єднати за характером їхнього впливу на доходи населення. Відтак, перша група чинників характеризує соціально-демографічну ситуацію, друга – ресурсну забезпеченість, третя – результативність функціонування регіональної економічної системи, четверта – компонентна структура доходів населення. Тож, персональні чинники можна співвіднести із соціально-демографічними характеристиками домогосподарств, а ураховувати їх у оцінці міжрегіональної диференціації доходів населення через компонентну структуру останніх. Також слід відзначити необхідність оцінки впливу на територіальну структуру доходів населення результатів державного перерозподілу доходів.

Висновки. За результатами проведеного аналізу територіальної структури наявних доходів населення України виявлено незмінність територіальних диспропорцій.

Визначено такі основні причини проблемної ситуації.

У 2002-2019 рр. міжрегіональні диспропорції у наявних доходах населення України носять постійний характер, їм притаманні практично незмінні тенденції розвитку. Через те, що територіальна та

галузева структура економічної діяльності в Україні склалася історично і наразі не зазнала суттєвих перетворень, найбільші наявні доходи населення зосереджено у м. Київ та у регіонах із старопромисловою спеціалізацією.

Через розвідувальний характер даного дослідження, наявні доходи не було піддано детальному факторному аналізу, проте одним чинником, який вочевидь вплинув на територіальну їх структуру в Україні є кризові явища 2014 року. Очевидно, що в таких умовах проблеми диспропорцій територіальної структури економіки України та її регіонів загострилася ще більше, оскільки регіони-донори втратили значну частину доданої вартості.

У подальшому думається, що розв'язання проблеми заглиблення територіальних розбіжностей полягає не стільки у податковому перерозподілі доходів, скільки у створенні умов для активізації локальної економічної діяльності, особливо у сільських та депресивних місцевостях. Основним механізмом подолання розбіжностей є механізм міжрегіональної інтеграції, в основі якого лежить створення економічних зв'язків між галузями промисловості, видами діяльності та регіонами. При цьому пропозиції щодо вирівнювання міжрегіональних розбіжностей в економічному розвитку носять стратегічний характер та полягають у переході до інноваційної моделі розвитку.

Список літератури.

1. Philip McCann (2019): Perceptions of regional inequality and the geography of discontent: insights from the UK, *Regional Studies*. URL: <https://doi.org/10.1080/00343440.2019.1619928>.
2. Gal P., Egeland J. Reducing regional disparities in productivity in the United Kingdom. *OECD Economics Department Working Papers*. No. 1456. 2018. 42 p.
3. Gbohoun W., Lam W.R., and Lledo V. The Great Divide: Regional Inequality and Fiscal Policy. *IMF Working Paper*. WP/19/88. 2019. 41 p.

4. Шульц С.Л., Луцків О.М. Диспропорційність регіонального розвитку в контексті сучасних реформ. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 30(1). С. 178-182

5. Шульц С.Л., Луцків О.М. Тенденції диспропорційності та сучасні виклики. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Економіка. 2018. Вип. 2. С. 32-36.

6. Тофанюк О.В., Зінчук А.С., Ващенко О.М. Моніторинг сучасного стану міжрегіональних диспропорцій розвитку. *Часопис економічних реформ*. 2018. № 4 (32). С. 89-99.

7. Шинкарук Л.В., Бевз І.А., Барановська І.В. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток: наукова доповідь. Київ: ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», 2015. 304 с.

8. Бузько І.Р., Зеленко О.О. Міжрегіональне співробітництво: криза взаємодії та шляхи її подолання. *Часопис економічних реформ*. 2018. №2(30). С. 110-115.

9. Доходи населення по регіонах України (2002-2019) [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/gdn/dvn_ric/dvn_ric_u/dn_reg2013_u.html.

References

1. Philip McCann (2019): Perceptions of regional inequality and the geography of discontent: insights from the UK, *Regional Studies*, URL: <https://doi.org/10.1080/00343404.2019.1619928>.

2. Gal P., Egeland J. (2018): Reducing regional disparities in productivity in the United Kingdom. OECD Economics Department Working Papers. No. 1456. 42 p.

3. Gbohoui W., Lam W.R., and Lledo V. (2019): The Great Divide: Regional Inequality and Fiscal Policy. IMF Working Paper. WP/19/88. 41 p.

4. Shul'ts S.L., Lutskevych O.M. (2018): "Disproportion of regional development in the context of modern reforms" ["Dysproportsiynist' rehional'noho rozvytku v konteksti suchasnykh reform"], *Black Sea economic studies (Prychonomors'ki ekonomichni studiyyi)*, Vyp. 30(1), P. 178-182.

5. Shul'ts S.L., Lutskevych O.M. (2018): "Disproportionate trends and current challenges" ["Tendentsiyi dysproportsiynosti ta suchasni vyklyky"], *Scientific Bulletin of Uzhhorod University (Naukovyy visnyk Uzhhorod's'koho universytetu)*, Seriya: Ekonomika, Vyp. 2, P. 32-36.

6. Tofanyuk O.V., Zinchuk A.S., Vashchenko O.M. (2018): "Monitoring the current state of interregional disparities in development" ["Monitorynh suchasnoho stanu mizhrehional'nykh dysproportsiy rozvytku"], *Journal of Economic Reforms (Chasopys ekonomichnykh reform)*, №4(32). P. 89-99.

7. Shynkaruk L.V., Bevez I.A., Baranovska I.V. (2015): Structural transformations in the economy of Ukraine: dynamics, contradictions and impact on economic development: scientific report [Strukturni transformatsiyi v ekonomitsi Ukrayiny: dynamika, superechnosti ta vplyv na ekonomichnyy rozvytok: naukova dopovid'], Kyiv: DU «Instytut ekonomiky ta prohnozuvannya NAN Ukrayiny», 304 p.

8. Buz'ko I.R., Zelenko O.O. (2018): "Interregional cooperation: the crisis of cooperation and ways to overcome it" ["Mizhrehional'ne spivrobitnytstvo: kryza vzayemodiyi ta shlyakhy yiyi podolannya"], *Journal of Economic Reforms (Chasopys ekonomichnykh reform)*, №2 (30), P. 110-115.

9. Income of the population in the regions of Ukraine (2002-2019) [Electronic resource] / State Statistics Service of Ukraine. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2008/gdn/dvn_ric/dvn_ric_u/dn_reg2013_u.html.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано динаміку територіальної структури доходів населення України. Визначено, що територіальна структура – це упорядкована сукупність територіальних елементів різних типів, таких як, міста, райони, центри, вузли, регіони тощо), які мають певну взаємну розташованість у просторі та взаємодіють між собою. На цій основі доходи населення взято за регіональними складовими.

Обґрунтовано, що територіальна структура наявних доходів населення України протягом 2002-2019 рр. не зазнала суттєвих змін, крім 2014 р., коли відбулася втрата державного контролю з боку України над АР Крим та окремими районами Донецької та Луганської областей. Доведено, що завдяки

перерозподілу коштів між регіонами розбіжності між ними за доходами населення дещо згладжені, проте все одно вони достатньо суттєві, щоб говорити про неефективність механізму перерозподілу. Описано основні чинники диференціації територіальної структури наявних доходів населення України.

Ключові слова: регіон, міжрегіональні розбіжності, територіальна структура, наявні доходи населення.

Бутенко Тетяна Олегівна – кандидат економічних наук, заступник директора, Товариство з обмеженою відповідальністю «СПЕЦІАЛІЗОВАНА КОМПАНІЯ «ТЕХЕКСПЕРТ-НАЛАГОДЖЕННЯ», м. Краматорськ.

ORCID ID: 0000-0001-8346-9100

e-mail: tetyana.butenko@gmail.com

INEQUALITIES IN THE TERRITORIAL STRUCTURE OF UKRAINIAN POPULATION INCOMES

Unevenness in the location of production and resettlement of the population, differences in the natural resource potential of Ukrainian regions determine the different possibilities of their adaptation to modern economic conditions. In crisis situations, the spontaneity of these processes leads to a rapid increase in interregional contradictions. It is expressed in the growth of the number of lagging regions. Significant territorial asymmetry of production activity makes the trend of economic and social development dependent on a relatively small group of regions within which the centers of highest income are concentrated. This, in turn, increases the risk of crises throughout the country in the case of deterioration in these areas. Thus, research, evaluation and search on this basis of effective ways of interregional inequalities are an urgent problem of economics.

The purpose of the article is to determination of the main factors of interregional differences in the territorial structure of incomes of the population on the basis of their statistical analysis. To achieve this goal it is necessary to determine the territorial structure of disposable income, analyse its dynamics and on this basis to identify the causes of interregional inequalities of this indicator.

The dynamics of the territorial structure of disposable population income of Ukraine is analysed. It is determined that the territorial structure is an ordered set of territorial elements, such as cities, districts, centres, nodes, regions, etc.). They have a certain mutual location in space and interact with each other. On this basis, the income of the population is taken by regional components.

It is substantiated that the territorial structure of disposable Ukrainian population incomes during 2002-2019 did not undergo significant changes, except in 2014, when there was a loss of state control by Ukraine over the Autonomous Republic of Crimea and some districts of Donetsk and Luhansk regions. It is proved that due to the interregional income-redistribution mechanisms, the differences between regions in terms of incomes are smoothed to some extent, but they are still significant enough to talk about the ineffective redistribution mechanism. The main factors inequalities in territorial structure of disposable structure of Ukrainian population incomes are described.

The results of the analysis of the territorial structure of Ukrainian population incomes revealed the invariability of territorial disparities. The following main causes of the problem situation have been identified.

In 2002-2019, interregional disparities in the disposable income of the population of Ukraine are permanent, they are characterized by unchanged development trends. Due to the fact that the territorial and sectoral structure of economic activity in Ukraine has developed historically and has not yet undergone significant changes, the largest disposable incomes are concentrated in Kyiv and in the regions with old industrial specialization.

Due to the exploratory nature of this study, the disposable incomes was not subjected to a detailed factor analysis, but one factor that obviously influenced its territorial structure in Ukraine is the crisis of 2014. It is obvious that in such conditions the problem of disparities in the territorial structure of the economy of Ukraine and its regions is escalating, as donor regions have lost a significant part of value added.

Keywords: region, interregional inequalities, territorial structure, disposable population incomes.

Butenko Tetyana Olehivna - Candidate of Sciences (Economics), Deputy director, SPECIAL-PURPOSED COMPANY "TECHEXPERT-SETUP" LLC, Kramatorsk.

ORCID ID: 0000-0001-8346-9100

e-mail: tetyana.butenko@gmail.com

ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ СТРУКТУРЫ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

В статье проанализирована динамика территориальной структуры доходов населения Украины. Определено, что территориальная структура представляет собой упорядоченную совокупность территориальных элементов разных типов (города, районы, центры, узлы, регионы и т.п.), определенным образом размещенных в пространстве и взаимодействующих между собой. На этом основании доходы населения рассмотрены в соответствии с региональными составляющими.

Обосновано, что территориальная структура располагаемого дохода населения Украины в течение 2002-2019 гг. не претерпела существенных изменений, кроме 2014 г. Именно в этом году произошла утрата государственного контроля со стороны Украины над АР Крым и отдельными районами Донецкой и Луганской областей. Доказано, что благодаря перераспределению доходов между регионами различия между ними несколько сглажены, но все равно остаются достаточно существенными, чтобы говорить о низкой эффективности существующего государственного механизма перераспределения.

Ключевые слова: регион, межрегиональные различия, территориальная структура, располагаемые доходы населения.

Бутенко Татьяна Олеговна – кандидат экономических наук, заместитель директора, Общество с ограниченной ответственностью «СПЕЦИАЛИЗИРОВАННАЯ КОМПАНИЯ «ТЕХЭКСПЕРТ-НАЛАДКА», г. Краматорск.

ORCID ID: 0000-0001-8346-9100

e-mail: tetyana.butenko@gmail.com